



## TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ MÜLTECİLERİN ENTEGRASYONUNDA YAŞAM

### BOYU EĞİTİM

Dr. Öğr. Üye. Şuay Nilhan AÇIKALIN\*

Dr. Öğr. Üye. Gökhan DAĞHAN\*\*

Zeynep OLGUN\*\*\*

### ÖZ

Türkiye, yıllardır Afganistan, Irak, İran ve Suriye başta olmak üzere pek çok ülkeden göç almaktadır. Suriye, 2011 yılından bu yana bu ülkelerin başında gelmektedir. 2012 yılında Türkiye'de 14.237 Suriyeli mülteci bulunurken, 2021 yılında bu sayı 3 milyon 690 bin 896'ya ulaşmıştır. Türkiye, dünya tarihinde zorunlu, düzensiz, toplu, ani ve kitlesel olarak ortaya çıkan az sayıdaki göç olgularından biriyle karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonu önemli ve ciddi bir durumdur. Bu noktadan hareketle yapılan çalışmada, yaşam boyu eğitim süreçlerinin Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırma açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Literatür taramaya dayalı gerçekleştirilen bu çalışmada, Suriyeli mültecilerin eğitim düzeylerinin artırılması, mesleki ve kişisel gelişimlerinin sağlanması, ekonomiye katma değer üretebilmeleri ve topluma entegrasyonunun gerçekleştirilebilmesi için yaşam boyu eğitimin önemli bir araç olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda, Suriyeli mültecilere yönelik dil kurslarının yaygınlaştırılması, kültürel oryantasyon çalışmalarının geliştirilmesi ve kültürlerarası yetkinliklerin iyileştirilmesi, uzaktan ve açık öğretim imkanlarının çeşitlendirilmesi, eğitimde fırsat eşitliğine imkân sağlanması kapsamında yaşam boyu eğitimin belirleyici rol oynayacağı düşünülmektedir. Eğitim ve öğretim alanında göç ve entegrasyon kavramı üzerine yapılmış çalışmalar olsa da yaşam boyu eğitim bağlamında konunun çok boyutlu değerlendirilebilmesi ve öneminin vurgulanabilmesi için daha fazla araştırma yapılması gerektiği önerilmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Türkiye, Suriye, mülteci, yaşam boyu eğitim, entegrasyon.

### INTEGRATION OF SYRIAN REFUGEES IN TURKEYLIFE LONG

### EDUCATION

### ABSTRACT

Turkey receives immigrants from many countries, especially Afghanistan, Iraq, Iran and Syria. The majority of these migrations are individuals coming from Syria since 2011. While there were 14,237 Syrian refugees in Turkey in 2012, the number of these refugees reached 3 million 690 thousand 896 in 2021. Turkey has faced one of the few cases of forced, irregular, mass, sudden and massive migration in the world history. In this context, social integration of Syrian refugees under temporary protection in Turkey is an important and serious phenomenon. From this point of view, in this study, it is aimed to evaluate the lifelong

\* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi/Uluslararası İlişkiler Bölümü/Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, suaynilhan@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-5361-7667

\*\* Hacettepe Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü/Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, gokhand@hacettepe.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-3182-2862

\*\*\* Milli Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, zeynepolgun@gmail.com, Orcid ID: 0000-0001-8469-1555

education processes in order to facilitate the integration of Syrian refugees in Turkey into society.

In this study, which was based on literature review, it was determined that lifelong education is an important tool for increasing the education level of Syrian refugees, ensuring their professional and personal development, creating added value to the economy and realizing their integration into society. As a result of the study, it is thought that lifelong education will play a decisive role in expanding language courses for Syrian refugees, developing cultural orientation studies and improving intercultural competencies, diversifying distance and open education opportunities, and providing equal opportunities in education. Although there are studies on the concept of migration and integration in the field of education and training, it is suggested that more studies should be done in order to evaluate the subject in a multidimensional way and to emphasize its importance in the context of lifelong education.

**Keywords:** Turkey, Syria, immigrant, lifelong education, integration.

## 1. Giriş

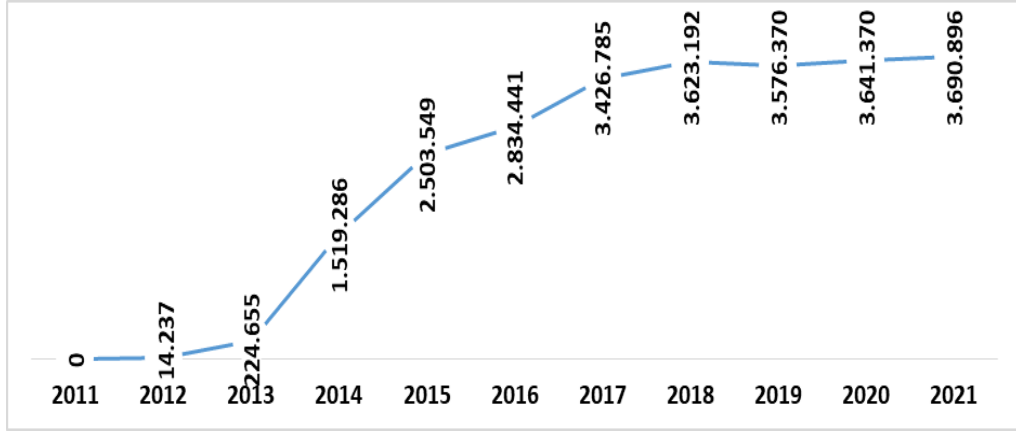
İnsanlar tarih boyunca bir yerden başka bir yere göç etmiş ve bu hareketliliğin arka planında birçok sebep vardır. Eski çağlarda kıtlık, salgın, iklim değişikliği veya siyasal nedenlerle kitlesel göçler yaşanırken günümüzde en çok savaş nedeniyle insanların buldukları yerden göç ettiği görülmektedir. İnsanoğlunun daha iyi bir fırsat araması, daha kaliteli bir yaşam talebi, tehlikelerden kaçınma ve rahatlık arayışı, yer değiştirme kararında fayda hesabı gibi duygu ve düşünceleri bu göç olgusunu tetikleyen unsurlar arasında yer almaktadır (Günay vd. 2007: 38; Sarp 2020: 27).

Dünyada insanların büyük çoğunluğu doğdukları ülkede yaşamaya devam ederken pek çok insan kendi bölgelerindeki ülkeler başta olmak üzere diğer ülkelere göç etmektedir. Dünya genelinde 272 milyon uluslararası mülteci bulunmaktadır ki bu sayı dünya nüfusunun %3,5'ini oluşturmaktadır (IOM 2020: 42). Dünyadaki hemen hemen tüm ülkeler göçlerden etkilenmiştir. Özellikle bu yüzyılın ikinci yarısında mülteci nüfus sayısı artış göstermiştir. Bu artış seyri mevcut hızını koruyarak devam ettiğinde 2050 yılında uluslararası mülteci nüfusunun 405 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir (Erçetin vd. 2018a: 126).

UNESCO tarafından desteklenen 2019 Küresel Eğitim İzleme Raporu'na göre, dünyada ortalama her 8 kişiden 1'i iç mülteci olup, her 30 kişiden 1'i doğduğu ülkeden farklı bir ülkede yaşamaktadır. Yine her 80 kişiden 1'i çatışmalar ya da doğal afetler nedeniyle ülke içinde veya ülkeler arasında yer değiştirmektedir. OECD ülkelerinin çoğunluğunda, 15 yaşındaki öğrencilerin beşte birinin mülteci veya mülteci kökenli olduğu görülmektedir. Uluslararası mültecilerin yaklaşık üçte ikisi, ekonomik ve sosyal alanlarda gelişmiş ülkelere göç etmeye yönelmektedir (UNESCO 2019: 2).

Türkiye ise komşu ve bölge ülkeler başta olmak üzere birçok ülkeden göç almaktadır (İçduygu ve Aksel 2012: 7). Bu göçlerin büyük çoğunluğunu ise 2011 yılından itibaren Suriye'den gelen mülteciler oluşturmaktadır. Suriyelilerin Türkiye'ye ilk girişi 29 Nisan 2011'de 252 kişinin geçişi ile gerçekleşmiştir (Açıklan vd. 2020a). Bu tarihten itibaren, Suriyelilerin sayısı ve sınır bölgelerindeki yoğunlukları, şiddetin yanı sıra yerel ve bölgesel çatışmaların artmasıyla birlikte oldukça artmıştır. Türkiye *açık kapı politikası* izleyerek Suriyelilerin ülkeye göç etmelerine imkân sağlamış ve ilk aşamada Suriyelilere *misafir statüsü*, ilerleyen dönemlerde ise *geçici koruma statüsü*

verilmiştir (Erçetin vd. 2018b: 47). Şekil 1'e göre 2012 yılında Türkiye'de 14.237 Suriyeli mülteci bulunurken, 2021 yılında bu sayı 3 milyon 690 bin 896'ya ulaşmıştır.



**Şekil 1.** Yıllar Bazında Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sayısı

*Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İstatistikleri*

Kitlesel göçlerin arka planında savaş, doğal afet, ekonomik ve siyasal sorunlar yer almaktadır. Göç eden bireyler, farklı bir ülkenin sistemine uyum sağlayabilmek için yasal güçlükler, dil ve iletişim engelleri ile olası ayrımcılıkla mücadele etmede yoğun bir çaba göstermek durumunda kalmaktadır. Aynı zamanda göç edilen ülkelerin de sağlık, ekonomi, güvenlik ve eğitim gibi önemli alanlarda yeni ve geliştirilmiş imkânlar oluşturması gerekmektedir. Bu koşullar altında farklı kültürden gelen mültecilerin yeni katıldıkları topluma uyum gösterebilmeleri için o topluma entegre olmaları gerekmektedir.

Türkiye, dünya tarihinde zorunlu, düzensiz, toplu, ani ve kitlesel olarak ortaya çıkan az sayıdaki göçlerden biriyle karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonu önemli ve ciddi bir sorundur. Bu noktadan hareketle yapılan çalışmada, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırmak için yaşam boyu eğitim süreçlerinden yararlanmanın değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç çerçevesinde yapılan çalışmada, öncelikle entegrasyon kavramı, entegrasyonun boyutları ve eğitim ile ilişkisi açıklanmış; daha sonra yaşam boyu eğitim kavramına, Suriyeli mültecilerin yaşam boyu eğitim süreçlerine ve topluma entegrasyonuna yer verilmiştir.

## 2. Entegrasyon Kavramı

Entegrasyon, bir toplumda mültecilerin kendi özgün kimliklerini ve özelliklerini koruyarak toplumla uyumlu ilişkiler kurabilmesidir. Ev sahibi toplum ile mülteciler arasında bir uyum süreci olarak tanımlanan entegrasyon kavramı, barışçıl ve sosyal ilişkilerin sürdürülmesini amaçlamaktadır. Bireyler ve mülteciler arasında karşılıklı saygıyı ve sosyal ilişkiler ağını güçlendirme, onların topluma uyumunu kolaylaştırabilecektir. Uyum sürecinin sonunda bireylerin farklı kültürleri kendi içinde birleştirerek yeni bir kültür kazanmasına ve böylelikle sosyalleşmesine imkân oluşturulmaktadır (Açıklan vd. 2020; Bennett 1998: 2; Hellgren 2015: 4).

Entegrasyon başka bir ifade ile göç edilen ülkenin kendi vatandaşlarına sunduğu fırsatlara, mültecilerin de eşit imkânlarla erişim sağlayabilmesi sürecidir. Bu süreçteki entegrasyon uygulamaları ülkelerin göçle ilgili tarihsel tecrübesi, ekonomik ve siyasi durumu, kamuoyu algısı gibi birçok unsurla şekillenebilmektedir. Diğer bir önemli husus ise göçün, gönüllük esaslı veya zorunlu olma durumu entegrasyon sürecini etkilemektedir. Zorunlu göç durumunda olan mültecilerin, göç edilen ülkenin vatandaşları ve diğer yabancı uyruklu bireyler tarafından ayrımcı bir yaklaşıma maruz kalmaması için dengeli ve eşitlikçi değerler üzerinden bir entegrasyon ve sosyal kabul süreci yürütülmelidir. Entegrasyon süreci çift yönlüdür ve göç edilen toplum ile mültecilerin birbirine uyum sağlamasını ve yeni oluşan bu duruma adapte olmalarını gerektirir. Aksi takdirde entegrasyon süreci tek taraflı bir süreç olup mültecilerin göç edilen topluma uyum sağlamasını ve sosyal kabul görmesini zorlaştıracaktır. Bu durum, uyum sürecinin uzun vadede sürdürülebilir olmasını olumsuz yönde etkileyebilecektir (Yıldız 2017: 60; Yıldız ve Çakırer Özservet 2016: 125).

### 2.1. Entegrasyonun Boyutları

Bireylerin mülteci olarak geldikleri toplumlarda yaşadıkları sorunlara çözüm üretilmesi, farklı kültürlere sahip olan bu insanların toplumla arasında uzlaşının sağlanması ve bu kapsamda uzun vadeli strateji ve planlamaların yapılmasında entegrasyon olgusu önem kazanmaktadır. Entegrasyon olgusu, çoğunlukla sosyal, ekonomik, kültürel ve politik boyutlarla ele alınmaktadır. Ancak alanyazın incelendiğinde bu boyutlara ek olarak sağlık, güvenlik, psikolojik, din ve eğitim boyutlarını da eklemek mümkündür. Entegrasyon olgusu, tüm boyutları ile ele alınarak bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmelidir (Ager ve Strang 2008: 170; Erçetin vd. 2018c:5)

Entegrasyonun yasal-politik boyutu incelendiğinde, mültecilerin göç ettikleri toplumda yasal statülerinin bulunması, onların yaşamlarını daha kaliteli bir şekilde sürdürebilmesinde önemli bir etkidir. Türkiye’de 2013 yılında çıkartılan *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu* ile özellikle yoğunlukta bulunan Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonu sürecinde yasal-yönetimsel iş ve işlemlerin yürütülmesine imkân sağlanmış, onların yaşamlarını güvence altına almak adına önemli bir adım atılmıştır. Bir diğer unsur ise mültecilerin sosyo kültürel boyutta topluma entegrasyonudur. Suriyeli mültecilerin dili, kültürü, yaşam tarzı, sosyal yaşama bakış açısı Türkiye’ye göre farklılık gösterebilmektedir. Ancak mülteciler, kendi kültürlerini, sosyal yaşantılarını ve kimliklerini koruyarak toplumun değer yargılarına, ahlaki normlarına, sosyal kurallarına ve yaşam tarzlarına saygı göstererek uyum sağladığı takdirde entegrasyon süreci sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmektedir (Bezci vd. 2020: 8-9; Korac 2001: 1-2).

Türkiye son yıllarda mültecilerin ekonomik açıdan tercih ettiği ülkeler arasında yerini almaktadır. Türkiye’de yabancılar ve mülteciler için süreli, süresiz çalışma izni verilmekte, mevsimlik tarım ve hayvancılık işleri kapsamında çalışma izni muafiyeti gibi ekonomiye katkı sağlayabilecek çalışmalar yürütülmektedir. Türkiye’deki Suriyelilerin sadece işçi statüsünde değil Suriye sermayeli şirketler kurarak ülke ekonomisine katkı sağladıkları da ifade edilebilir. 2019 yılında Suriye sermayeli 92 şirket kurulduğu ve bu Suriye ortaklı şirketlerin ortak sermayesinin 21,5 milyon TL’ye ulaştığı, yabancı ortak

sermayeli kurulan şirketlerin %8'inin Suriyeli ortaklı olduğu tespit edilmiştir. Suriye ortak sermayeli şirketlerin sayısının her geçen yıl daha da arttığı ve dış ticaret hacmine olumlu katkı sağladığı söylenebilir (TEPAV 2019: 1). Bu durum, ekonomik gelişmeyi beraberinde getirirken, toplumun Suriyeli mültecilere karşı olumlu yaklaşımlar benimsemesine de katkı sağlamaktadır.

Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyon sürecinde en önemli boyutlardan biri de sağlık ve güvenlidir. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin geçici koruma statüsü ile verilen kimliklerle istedikleri sağlık kuruluşundan yararlanmaları sağlanmış ve yaşamlarını sürdürebilmeleri adına güvence oluşturulmuştur. Entegrasyon boyutlarından bir diğeri olan güvenlik ise hem toplumun hem de Suriyeli mültecilerin en çok etkilendikleri konular arasında yerini almaktadır. Çünkü Suriyeli mülteciler güvenliklerinin sağlanamadığı gerekçesiyle ülkelerinden ayrılırken, Türkiye mültecilerin suça karışma oranını en aza indirmek ve güvenlik kaynaklı endişeleri azaltmak için çaba sarf etmektedir (Yıldırım vd. 2017: 111). Suriyeli mültecilerin topluma entegre olmasında dinin etkisi de yadsınamaz bir unsurdur. Özellikle İslam dünyasında göç kavramının hicret ile ilişkilendirilmesi, muhacir ve ensar ilişkisi çerçevesinde din kardeşliği köprüsü kurulması Suriyeli mültecilerin toplumla kaynaşması açısından önem teşkil etmektedir (Erçetin vd. 2018c:5). Entegrasyon boyutlarının en önemlilerinden biri de eğitimidir. Yapılan çalışmanın konusu gereği entegrasyon sürecinde etkili bir araç olan eğitim ayrıca ele alınmıştır.

## 2.2. Entegrasyonun Eğitim Boyutu

Eğitim, Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyon sürecine sağladığı katkı ve kolaylık nedeniyle hayati bir öneme sahiptir. Eğitimin entegrasyon sürecine katkısı çeşitli açılardan ele alınabilmektedir. Bunlardan ilki, eğitimin bütün bireylere eşit imkânlarla sunulmasıdır. Bireylerin alacağı eğitimlerle iş gücüne katılması, gerekli becerileri edinerek ekonomik açıdan kendine yetebilmesi toplumsal uyum sürecine olumlu yönde katkı sağlayacaktır. İkinci olarak eğitim imkânlarının geliştirilmesi, sosyal çatışmalarının azalmasına ve sosyal hayata katılımın artmasına imkân oluşturabilecek; bireylerin toplum içerisinde sosyal statülerini korumasına ve sonrasında daha iyi bir noktaya ulaşmasına destek sağlayacaktır. Üçüncü olarak eğitimin devlet kontrolünde gerçekleşmesiyle birlikte bireylere verilen eğitimde toplumun etnik özellikleri, kültürel unsurları ve değerleri öğretilen ve hoşgörü ortamı oluşturulabilecektir. Dördüncü olarak eğitim, sosyal bağların oluşturulması ve korunmasında, insanlar arası birlikteliğin sağlanmasında, aidiyet ve dayanışma duyusunun gelişmesinde etkin bir rol üstlenmektedir (Duman 2019: 347; Heyneman 2000: 177; Kantzara 2011: 47).

Entegrasyon sürecinde bireylerin ihtiyaç duyduğu eğitim alanları çeşitlilik gösterebilmektedir. Toplumsal uyum ve istihdamın sağlanmasında en etkili eğitim alanları mesleki eğitim, dil eğitimi ve yaşam boyu eğitimidir. Suriyeli mülteciler ile yerel halkın sağlıklı bir iletişim kurabilmesi için dil eğitimine; iş imkanlarına erişim ve istihdam oluşturulabilmesi için mesleki eğitime; bilgi, beceri ve yetkinliklerin sürekli gelişimi ile kişinin kendi gelişimini sağlaması ayrıca yaşadıkları toplumla uyumlu ve mutlu bireyler olunması için yaşam boyu eğitime ihtiyaç duyulmaktadır (Green 2011: 28).

## 2.3. Suriyeli Mültecilerin Eğitime Entegrasyonu

Entegrasyon kavramının birçok araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlandığını söylemek mümkündür. Ancak eğitim bu çeşitli düzlemdeki kavramsallaştırmaların ortak noktalarından biridir. Eğitimin mültecilerin entegrasyonunun önemli bir parçası olmasının yanı sıra sosyo-kültürel ve psikolojik anlamda da entegrasyon sürecine katkısı çalışmalarla ortaya konmuştur (Dennis 2002: 7; Pinson ve Arnot 2007: 401; Dryden-Peterson 2017: 16). Göç olgusu tüm bireyleri etkilemekte ancak pasif mülteciler olarak adlandırılan çocuklar, göç hareketlerinden en fazla etkilenen grubu oluşturmaktadır. Çocuklar göçün olumsuz etkileri nedeniyle yeni bir kültüre, sosyal ortama, okula ve toplu yaşamın diğer kurallarına belirli bir süre uyum sağlamakta zorlanmaktadır (Erçetin vd. 2018a: 126). Mülteci çocukların eğitimi, zorunlu temel ihtiyaçlar arasında değerlendirilerek sürekli gündemde olması gereken bir konudur. Çünkü mültecilerin eğitimi sadece bilişsel gelişimin sağlanması değil, aynı zamanda sosyalleşme, güvenlik, uyum gibi ihtiyaçların karşılanması için de önemlidir. Mülteci çocukların eğitimden mahrum kalmaları onların erken evlilik, çocuk yaşta çalışma, terör örgütlerine katılma gibi birçok sorunla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Mülteci çocukların eğitim alamaması yetişkinliklerinde göç ettikleri ülkeler için tehdit oluşturma potansiyelini arttırmaktadır. Bu bağlamda, mülteci çocukların eğitim mekânlarına erişebilmesi, sınıftaki diğer arkadaşlarıyla kaynaşabilmesi, derslerini anlayabilmesi, sağlıklı iletişim kurabilmesi, yetişkinliklerinde göç ettikleri ülkeye katma değer sağlayabilmesi ve toplumun mültecileri kucaklayabilmesi için eğitim önemli bir araçtır (Aksoy 2020: 38; Lara ve Volante 2019: 3; OECD, 2015).

2013 yılında Türkiye’de Suriyeli mülteci sayısı 200 bin civarını bulmuştur. Bu mültecilerin Türkiye’de belli başlı illerde barınmaları nedeniyle söz konusu bölgelerde Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) kurularak Suriyeli çocukların eğitim almalarına imkân sağlanmıştır. Ancak Suriyeli bireylerin tekrar ülkelerine geri dönebilecekleri düşüncesinden hareketle yürütülen çalışmalarla, Türkiye geçici çözümler üretmiş, uzun vadeli planlamalara gidilememiştir (Taştan ve Çelik 2017: 38; UNICEF 2019: 5). Suriyeli mültecilerin göç hareketliliğinin artması nedeniyle 2014 yılında MEB tarafından yayımlanan *Yabancılarla Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi* ile onların eğitime erişimleri güvence altına alınmıştır. Türkiye’deki Suriyeli mülteci nüfusun çoğunluğunun kadın ve çocuklardan oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda, çocukların eğitim hayatlarının devam ettirilebilmesi, topluma dâhil olabilmesi ve meslek edinebilmesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye genelinde Suriyeli mülteci çocuklar arasında okul çağına gelmiş 5-17 yaş aralığında 1.082.172 çocuk bulunmaktadır. Bu çocuklardan 336.722’si kız, 348.006’sı erkek olmak üzere toplamda 684.728’inin (%63,23) eğitime erişimi sağlanmıştır. Suriyeli mülteci çocukların akranları ve öğretmenleriyle yaşanan iletişim sorunlarının çözümü aynı zamanda Türkçe öğretim müfredatının anlaşılması için onlara Türkçe dil eğitimi verilmiştir. PICTES kapsamında 599.670 öğrencinin Türkçe dil öğretimi, 12.418 öğrencinin Arapça dil öğretimi sağlanmıştır (PICTES Raporu 2019: 2; UNICEF 2019: 6). Suriyeli mültecilerin göç ettikleri toplumlara entegrasyon sürecinde en çok yaşadıkları sorunlardan biri dil ve iletişim sorunudur. Bu sorunun giderilmesi için verilen dil eğitimleri ise yoğunlukla ilköğretim düzeyinde gerçekleşmektedir. Bu yaş grubunda dil sorununun çözümü yetişkinlik dönemine olumlu yönde katkı sağlamaktadır (Erçetin vd. 2018c: 6; Kaya ve Zorlu 2020: 184).

Suriyeli mültecilerin eğitime entegrasyon süreci sadece çocuklar ile sınırlı değildir. Suriyeli mülteci yetişkin bireylerin yaşam boyu eğitim çerçevesinde topluma uyum sağlayabilmeleri önem teşkil etmektedir. Bilgi ve teknolojinin hızla değişim yaşandığı günümüzde mültecilerin sosyal değişim ile yüzleşmeleri, toplumsal gelişime ayak uydurmaları, birleştirici dayanışma gücü ile sistematik hareket etmeleri ve bu bağlamda yaşam boyu eğitim ile toplumsal entegrasyonun sağlanması gerekliliği karşımıza çıkmaktadır.

### 3. Yaşam Boyu Eğitim

Yaşam boyu eğitim bireyin hayatı boyunca bilgi, beceri ve yeterliklerini bireysel, sosyal veya mesleki olarak geliştirmeyi amaçlayan tüm çalışmalardır (Güleç 2012: 35). Yaşam boyu eğitim örgün okul eğitimi dışında gerçekleştirilen her türlü organize eğitim faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu faaliyetler ise yaygın eğitim, mesleki ve teknik eğitim, hizmet içi ve hizmet dışı eğitim, uzaktan üniversite eğitimi şeklinde sıralanabilir. Yaşam boyu eğitim kavramı, eğitim sisteminin karşılayamadığı becerilerin farkına varılması ve kişisel, sosyal ve mesleki açıdan bilgi arayışı içerisinde olunmasıdır (Lee 2014: 9; Günüş vd. 2012: 310).

Yaşam boyu eğitim, 1970'li yıllarda dünyanın ve 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'nin eğitim gündeminde sıklıkla yer almıştır. 1980'li yıllarda gelişmiş ülkelerde eğitim sistemlerinde yaşanan bazı sorunlar neticesinde *herkes için her yerde ve her yaşta eğitim* felsefesiyle yaşam boyu eğitim gündeme gelmiştir. Yaşam boyu eğitim, formal eğitim sisteminin dışında eğitimle ilgili potansiyeli geliştirmeyi amaçlayan örgün ve yaygın her türlü eğitim faaliyeti olup son zamanlarda *sürekli eğitim* olarak da ifade edilen bir kavramdır. Bu bağlamda, yaşam boyu eğitim formal eğitim sisteminin karşılayamadığı beceri ve yeterliklerin kazandırılması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Yaşam boyu eğitim, bilgi toplumu için zorunlu olan bilginin edinilmesinin ötesinde, toplumsal bütünleşme, aktif yurttaşlık, mesleki ve kişisel gelişim, uyum ve iş yaşamı için eğitim ve yetiştirme kapsamında zorunlu bir araçtır (Laal ve Salamati 2012: 400; Güleç vd. 2012: 35; Kıvrak, 2007: 56).

Yaşam boyu eğitim, mültecilerin toplumda sosyal ve ekonomik dışlanmaya maruz kalmaması için onların beceri ve yeterliklerinin gelişimi açısından önem arz etmektedir. Mültecilerin dil öğrenme becerilerinin geliştirilmesi, iş piyasasında istihdam edilebilirlik ve ekonomik kazanç elde etme, mesleki ve kişisel gelişim ile topluma uyum ve katkı sağlanması yaşam boyu eğitim çalışmaları ile ilişkilendirilebilmektedir. Her yaş ve cinsiyet grubundan oluşan mültecilerin dil öğrenme başta olmak üzere yeni bir sosyal çevreye uyum sağlamaları noktasında yaşam boyu eğitim belirleyici bir role sahiptir (Jarvis 2007; Alfred 2010: 220).

#### 3.2. Suriyeli Mültecilerin Yaşam Boyu Eğitim Süreçleri

Bireylerin kendi yaşam alanlarında öğrenmeyi etkin hâle getirecek; öğrenme merakını her yaşta ve her koşulda geliştirecek; katılımcı, sorgulayan, etkin ve bilinçli olmayı sağlayacak eğitim süreçleri, yaşam boyu eğitim kapsamında değerlendirilmektedir. Yetişkin eğitimi ise çocuk ve gençlerin eğitimlerinden farklı olarak yetişkinlerin yeni bilgi ve beceri kazanmaları için gönüllük içerisinde eğitim faaliyetlerinde bulunmalarıdır. Başka bir ifadeyle yetişkin eğitimi, kamu veya özel

kurum/kuruluşlar tarafından yetişkinlere çeşitli alanlarda bilgi, beceri ve yeterlik kazandırmak amacıyla düzenlenen planlı ve programlı eğitim etkinlikleridir. Alanyazında yetişkin eğitimi ve yaşam boyu eğitim üzerine ayrı ayrı birçok çalışma yapılmış olsa da son zamanlarda bu iki kavram birlikte ele alınmaktadır. Bireylerin güncel bilgi ve becerilerle donatılması ile esnek iş gücü oluşturmak, istihdam edilebilirliği arttırmak ve iş dünyası piyasası ile bütünleşmek adına yaşam boyu eğitim süreçleriyle birlikte yetişkin eğitimlerinin sürdürülmesi önem teşkil etmektedir. 2006 yılında, Avrupa Komisyonu tarafından *Yetişkin Eğitimi: Öğrenmek İçin Asla Geç Değildir* adlı eylem planı hazırlanmış, plan kapsamında rekabet ve istihdam edilebilirlik için yaşam boyu eğitimin önemine vurgu yapılırken yetişkin eğitimi kavramına özellikle dikkat çekilmiştir (Lee 2014: 9; Kaya 2014: 95).

Bilgi ve teknolojik gelişmelerin hızla yaşandığı günümüzde bireylerin, yeni bilgi ve beceriler kazanma isteği, mesleki hareketlilik ve yeterlilik, uluslararası alanda uyumluluk talebi gibi birçok etken, yaşam boyu eğitim süreçleriyle birlikte yetişkin eğitiminin önemini ortaya çıkarmaktadır. Sosyoekonomik düzeyin artması ile yetişkinlerde eğitim isteği ve eğitime katılım oranı artmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde ihtiyaca yönelik nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, toplumsal gelişme ve kalkınmanın sürdürülebilmesi, mesleki becerilerin ve kişisel gelişimin sağlanması, çeşitli toplumsal sorunlara karşı duyarlılığın artırılması için yetişkin eğitimi uygulamalarına önem verilmektedir. Göç yoluyla farklı ülkelere gelen mülteci ebeveynlerin eğitim gereksinimleri de oldukça önemli bir yere sahiptir. Çünkü çocuklarına kıyasla ebeveynler, yetişkin bireyler olmaları nedeniyle geldikleri toplumun yapısını ve kültürünü daha fazla hissettikleri için yeni bir topluma uyum sağlama konusunda daha fazla zorlanabilmektedir. Bu yeni topluma uyum sürecinde mülteciler; ayrımcılık, dışlanma, ötekileştirilme, ön yargılara maruz kalma gibi birçok iletişim ve toplumsal sorun ile karşı karşıya kalabilmektedir (MEB, 2017: 133; UNICEF 2019; Webb vd. 2016: 213). Tüm bu olumsuzlukların önüne geçilebilmesi için Suriyeli mültecilere yönelik yürütülen yaşam boyu eğitim çalışmalarının incelenmesi, eksikliklerin tespit edilmesi ve öneriler geliştirilmesi önem teşkil etmektedir. Suriyeli mültecilerin yaşam boyu eğitim süreçleri; mesleki eğitim, halk eğitim çalışmaları ve üniversite eğitimleri ile ilişkilendirilebilmektedir.

Mesleki eğitim belli bir iş veya yeteneğin edinilmesi için bireye gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması sürecidir. Geçmişte mesleki eğitim, belli meslekler ile sınırlı iken günümüzde teknolojinin giderek önem kazanması ile mesleki eğitimin alanı da genişlemiştir. Mesleki eğitim ile bireylere belli bir mesleğin temel bilgi ve becerilerini kazandırarak bireylerin iş hayatına hazırlanması ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarının karşılanması hedeflenmektedir. Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi ve işgücü piyasasının aktifleşmesi için dünyada olduğu gibi Türkiye'de de mesleki ve teknik eğitimin önemi artmaktadır (Buz ve Uslu 2019: 42). Nitekim Türkiye, 11. Kalkınma Planı ile mesleki ve teknik eğitim hakkında birçok hedef belirlemiş ve bu konuda yürütülecek faaliyetleri açıklamıştır. Son dönemlerde nitelikli ara eleman insan kaynağına duyulan ihtiyaç artmış, mesleki ve teknik eğitim kapsamındaki çalışmaların yoğunlaştırılması işgücü piyasasını da etkilemiştir.

Suriyeli çocuk mültecilerin eğitime erişimleri için yoğun çaba sürdürülüp okula erişim oranı arttırılırken diğer taraftan herhangi bir okulda kayıtlı olmayan veya



istihdama katkı sağlayamayan 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli mültecilerde de artış yaşandığı kaydedilmiştir. Bu bağlamda Suriyeli mültecilerin ekonomiye katkı sağlaması ve istihdamda yerini alabilmesi için mesleki eğitim ve çıraklık eğitiminin önemi daha fazla hissedilmeye başlamıştır. Suriyeli mültecilerin mesleki eğitim yoluyla toplumsal ve ekonomik entegrasyonu sağlanabilmesi için birçok ulusal ve uluslararası proje yürütülmektedir. Bu projeler ile iş gücü piyasasına geçişin kolaylaşması ve topluma entegrasyonun güçlendirilmesi için Suriyeli mültecilerin mesleki eğitim merkezlerine erişimleri arttırılmaktadır. MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne uluslararası fonlardan yararlanılarak Suriyeli mültecilerin mesleki ve çıraklık eğitimine yönlendirme çalışmaları, atölye kurulumları, burs ve teşvik ödemeleri gibi birçok çalışma yürütülmektedir (MEB 2020: 66; UNICEF 2019).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, ekonomik kalkınma sürecinde nitelikli insan gücü ve ara kalifiye eleman yetiştirme politikaları ile insan kaynağını geliştirmektedir. Bu süreçte sadece yerel halkın çalışmaları değil, mültecilerin de işgücüne katılım sağlaması önem teşkil etmektedir (Atasoy 2020: 49). Türkiye'deki mültecilerin işgücüne katılımlarının arttırılması ekonomik yönden desteklenerek topluma daha kolay entegre olabilmeleri için mesleki ve teknik eğitim çalışmalarına daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyon sürecinde yaşam boyu eğitim çerçevesinde yapılan bir diğer çalışma alanı ise psikoloji, sosyal ve kültürel alandır. İç savaş ortamından çıkmış, kendi topraklarından ve köklerinden uzak kalmış, maddi ve manevi birçok kayıp yaşayan Suriyeli mültecilerin hem psikoloji ve ruh sağlığını korumak hem de yeni bir topluma entegre olabilmelerini sağlamak için o toplumun tarihi geçmişi, kültürel dokusu ve ahlaki norm ve değerleri hakkında PICTES ve halk eğitim merkezleri aracılığı ile eğitimler düzenlenmektedir. Bu kapsamda 29.215 Suriyeli mülteciye aile bilgilendirme seminerleri ile onların yoğunlukta bulunduğu okullarda görev yapan 29.587 öğretmen ve okul yöneticisine eğitimler düzenlenmiştir. Öğretmen ve okul yöneticilerine yönelik yürütülen eğitimlerde oryantasyon ve rehberlik faaliyetlerine ağırlık verilmiştir. Yürütülen eğitimlerin içeriği ise psikolojik destek, çatışma yönetimi, kültürel ve sosyal engelleri kaldırmayı hedefleyen beceriler, toplumların tarihi ve kültürel geçmişi şeklinde sıralanmaktadır (PICTES Raporu 2019).

Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyon sürecinde bir diğer önemli husus ise dil eğitimidir. Suriyeli mülteciler Ürdün, Lübnan, Irak ve Mısır gibi ülkelere göç ettiklerinde ana dilleri olan Arapça ile karşılaşmakta iken ülkemizde Türkçe'ye yabancı olmaları yaşamlarını ve eğitim süreçlerini zorlaştırmıştır. Bu durumda dil öğretimi Suriyeliler için olmazsa olmaz bir unsur hâline gelmiştir. Suriyeli yetişkinlerin ve kendilerini ifade edebilmeleri için yoğunlaştırılmış Türkçe kurslar düzenlenmiş, Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) başlatılan eğitimlerde yoğunlaştırılmış (haftada 15 saat) Türkçe eğitimler uygulanmıştır (PICTES Raporu 2016).

MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin eğitim ihtiyaçlarına yönelik çeşitli alanlarda faaliyetler yürütülmüş ve bu kapsamda kurslar açılmıştır. Yürütülen başlıca kurslar ise Türkçe öğretimi, Türkçe

okuma-yazma kursları, genel kurslar, mesleki ve teknik eğitim kurslarıdır (MEB 2020: 49; UNICEF 2019).

**Tablo 2:** *Halk Eğitim Merkezlerinde Açılan Kurslara Katılan Yabancı Uyruklu ve Suriyeli Kursiyerlerin Oranı*

Kursiyer	Genel Kurslar	Mesleki Eğitim Kursları	Türkçe Öğretim Kursları	Türkçe Okuma Yazma Kursları	Toplam
Yabancı Uyruklu Kursiyerler	%52,03	%10,36	%30,03	%7,58	%100
Suriyeli Kursiyerler	%51,80	%8,61	%32,23	%7,36	%100

*Kaynak: Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü 2020 İzleme ve Değerlendirme Raporu*

Tablo 2'ye göre, halk eğitim merkezlerince açılan kurslar arasında en fazla yabancı uyruklu ve Suriyeli mülteci kursiyerin katıldığı kurs, "genel kurslar" olmuştur. İkinci sırada Türkçe öğretim kursları, üçüncü sırada mesleki eğitim kursları ve dördüncü sırada ise Türkçe okuma yazma kursları yer almaktadır.

**Tablo 3:** *Türkiye'de Bulunan Suriyeli ve Yabancı Uyruklu Kursiyer Verileri*

Uyruk	Kursiyer Sayısı	Sertifika Alan Kursiyer Sayısı	Kursların Tamamlanma Oranı (%)
Suriyeliler	131.604	74.217	56,39
Tüm Yabancı Uyruklular	156.332	83.214	53,22

*Kaynak: Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü 2020 İzleme ve Değerlendirme Raporu*

Tablo 3'e göre 2020 yılında halk eğitim merkezlerinden yararlanan 135 farklı ülkeden 156.332, Suriyeli 131.604 kursiyer bulunmaktadır. Bu kursiyerlerin yarısından fazlasının kursu tamamlandığı ve sertifika aldığı görülmektedir. Halk eğitim merkezlerinde açılan kurslara en fazla katılım Suriyeli mültecilerdendir.

Suriyeli mülteciler arasında göç nedeniyle bulunduğu yerdeki üniversite eğitimini yarıda bırakan veya lise eğitimini tamamladıktan sonra başarılı olup Türkiye'de üniversite kazanan öğrenciler de bulunmaktadır. Türkiye'deki üniversitelerde eğitim gören Suriyeli öğrenci sayısı her geçen yıl daha da artmaktadır. Ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim alan Suriyeli öğrenci sayısı 2016-2017 akademik yılında 14.747, 2017-2018 akademik yılında 20.701, 2018-2019 akademik yılında 27.606, 2019-2020 akademik yılında ise 37.236'ya çıkmıştır (YÖK, 2020). YÖK, Suriye sınırında bulunan illerdeki 7 üniversitede Suriyeli mültecilerin özel öğrenci olarak eğitim görebileceklerine ilişkin paylaşımda bulunmuştur. Suriyeli mülteciler, devlet üniversitelerinin harç

ücretlerinden muaf tutulmakta, yaklaşık %15'i de burs imkânından yararlanmaktadır. Ayrıca Suriyeli mülteciler, 2013 yılı Bakanlar Kurulu kararı ile birinci öğretim ve açık öğretim programları süresince öğrenim ücreti ödememektedir. Suriyeli mültecilerin eğitim ve kariyerlerine devam edebilmeleri, topluma entegrasyon sürecini kolaylaştırmaktadır. Okuryazar olmayan veya ilkokul ve dengi mezunu olan Suriyeli mültecilere yönelik toplumun olumsuz bakış açısının ve algısının değişmesi için onların üniversite eğitimi son derece önemlidir (Erdoğan, 2019: 10).

### 3.3. Suriyeli Mültecilerin Yaşam Boyu Eğitim ile Topluma Entegrasyonu

Suriyeli mülteci sayısının son dönemlerde artış göstermesi ile mültecilerin kentlerde daha fazla görünür olması ve yerleşik hayata başlaması nedeniyle Türk toplumuna uyum sağlama açısından ilk zamanlara göre daha az zorlandıklarını ifade etmek mümkündür. Ancak benzer bir görüşün varlığını Türk toplumu açısından söylemek güçtür. Türk toplumunun dil, yaşam tarzı ve kültürel farklılığı nedeniyle Suriyeli mültecilere duyulan güven eksikliği, halkın maddi ve manevi kayıplara maruz kalacağı algısı ve demografik yapının değişeceği endişesi yerel halkın Suriyeli mültecileri benimsemesine engel teşkil etmektedir. Bu durum Suriyeli mültecilerin sosyal kabul sürecine olumsuz yönde etki etmektedir. Alanyazında yapılan araştırmalarda da ev sahibi toplumun mültecileri kabul ve uyumu güçleştirecek kaygılara sahip olduğu ifade edilmektedir (Yıldırım vd. 2017: 123). Bu bağlamda Suriyeli yatırımcıların Türkiye'deki varlığından, ticaret ve yatırımlarından bahsedilmesi toplum nezdinde farkındalığın oluşmasında önemli bir husustur. Çünkü Türkiye'de mülteci Suriyelilerin dışında, Ortadoğu ülkeleri ile ticaret ve yatırım bağlantıları olan aynı zamanda Türk mallarını Ortadoğu pazarına ihraç ederek Türk ekonomisine katkı sağlayan Suriyeliler de bulunmaktadır. Ticari bağları ile ekonomisi güçlü olan Suriyeliler, mülteci konumunda yer alan bireylerin temel ihtiyaçlarının giderilmesinde, insani yardım malzemelerinin karşılanmasında ve bölgedeki firmalarla ticaret ilişkisinin yürütülmesinde oldukça etkin çalışmalar yürütmektedir. Bu durumun Suriyelilerin toplum nezdindeki algısı üzerine olumlu bir etki oluşturarak, mültecilerin sosyal kabul sürecine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir (Nurdoğan vd. 2016: 232).

Mültecilerin sosyal yapıya uyumu ve yerleştikleri toplumda yaşama tutunabilmeleri için eğitim hayati öneme sahiptir. Eğitim seviyesi ile sosyo-ekonomik konum arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Sosyo-ekonomik durumu iyi olan mültecilerin ise topluma entegrasyonu daha kolay olmaktadır. Ancak Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin birçoğunun eğitim düzeyinin düşük olduğu, hatta bazılarının okur yazar olmadığı görülmektedir. Kamu Denetçiliği Kurumunun 2018 yılında açıkladığı verilerde, Suriyeli mültecilerin %33,3'ü okur yazar değil, %13'ü okuma yazma bilip okulunu bitirememiş, %16,5'i ilkokul ve dengi mezunu, %6,5'i ortaokul mezunu, %5,6'sı lise ve dengi mezunudur. Bu verilere göre Suriyeli mültecilerin eğitim seviyelerinin düşük olduğu ifade edilebilir (Sarp, 2021: 162).

Suriyeli mültecilerin eğitim düzeylerinin artırılması, mesleki ve kişisel gelişimlerinin sağlanması, ekonomiye katma değer üretebilmesi ve topluma entegrasyonunun gerçekleştirilebilmesi için yaşam boyu eğitim önemli bir araçtır. Bu araç, Türkiye'nin istikrarlı ve kararlı adımlar atarak Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonunda önemli gelişmelerin yaşanmasına imkân sağlayacaktır. Suriyeli

mültecilerin topluma entegrasyonu için yaşam boyu eğitim kapsamında dil kurslarının yaygınlaştırılması, kültürel oryantasyon çalışmalarının geliştirilmesi ve kültürlerarası yetkinliklerin iyileştirilmesi, uzaktan ve açık öğretim imkanlarının çeşitlendirilmesi, eğitimde fırsat eşitliğine imkân sağlanması, iki farklı toplum arasındaki ön yargının azalmasında, toplumların farklılıklara saygı göstermesi ve iletişim kanallarının açık olmasında belirleyici rol oynayacaktır. Suriyelilerin topluma entegrasyon sürecinde diğer bir önemli bir unsur da basın yayın alanında Arapça, Türkçe ve Kürtçe gazete çıkartılmasıdır. Bu gazete basılarak ücretsiz bir şekilde Suriyeli mültecilere ulaştırılmaktadır. Bu vesile ile Suriyelilerin Türkiye gündemi hakkında fikir edinmesi sağlanmaktadır. Ayrıca Türkiye *6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*'da Suriyeli mültecilerin eğitimlerinin bir ihtiyaç ve hak olduğu belirtilmektedir. Bu yasal ve yönetsel süreçler kapsamında Suriyeli mültecilere yönelik düzenlenen eğitimlerle onların toplumla kaynaşması hedeflenirken, yerel halkın mültecilerle birlikte yaşaması için uyum ve kültür eğitimleri alması teşvik edilmektedir (Duman 2019: 350; Laal ve Salamatı 2012: 400; Lee 2014: 9).

### Sonuç

Dünya genelinde ortaya çıkan savaş, ekonomik krizler, doğal afetler, siyasi ve ırkçı etkenler, daha iyi bir yaşam ve eğitim alma arzusu gibi nedenlerle bireyler buldukları yerden farklı toplumda yaşamak durumunda kalmaktadır. Ancak mültecilerin farklı toplumlarla entegrasyonunun başarılı bir şekilde sağlanması ile hem kendilerine hem de bulunduğu topluma katkı sağlayabilecek ve önemli kazanımları oluşturabilecektir (Erçetin vd. 2018c: 13).

Türkiye, yıllardır Afganistan, Irak, İran ve Suriye başta olmak üzere birçok ülkeden göç almaktadır. Bu göçlerin büyük çoğunluğunu ise 2011 yılından itibaren Suriye'den gelen bireyler oluşturmaktadır. 2021 yılında Suriyeli bireylerin sayısının 3 milyon 690 bin 896'ya ulaşması ile Türkiye, en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ilk beş ülke arasında yerini almıştır (Sarp 2021: 64). Bu sayı dünyadaki birçok ülkenin nüfusundan daha fazladır. Bu nedenle Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonunda bazı sorunlar yaşanabilmektedir. Bu sorunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Suriyeli öğrencilerin ana dilinin Arapça olması ve Türkçe öğrenme konusunda yoğun çaba göstermek durumunda kalması,
- Suriyeli ailelerin istihdam konusunda sorunlar yaşaması ve birçoğunun çocuklarını okula göndermek yerine çalıştırması,
- Suriyeli bireylerin çeşitli nedenlerle sürekli yer değiştirmeleri, ikametgâh sorunu,
- Suriyeli öğrencilerin eğitimlerinde bazı idarecilerin ve öğretmenlerin isteksizliğidir (Taştan ve Çelik 2017: 36).

Türkiye, yaşanan bu sorunların çözüme kavuşturulabilmesi için Suriyeli mültecilerin eğitimlerinde birçok çalışma yürütmektedir. Bu eğitimler; mesleki eğitim, dil eğitimi, halk eğitim merkezi çalışmaları, üniversite eğitimleridir. Bu eğitimlerin yaşam boyu eğitim kapsamında değerlendirilmesi, Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyon sürecinde daha etkin bir rol almasına katkı sağlamaktadır.

Suriyeli mültecilerin ekonomiye katkı sağlaması ve istihdamda yerini alabilmesi için mesleki eğitim ve çıraklık eğitiminin önemi daha fazla hissedilmeye başlanmıştır. Suriyeli mültecilerin mesleki eğitim yoluyla toplumsal ve ekonomik entegrasyonu sağlanabilmesi için birçok çalışma yürütülmektedir. Türkiye'deki mültecilerin işgücüne katılımlarının artırılması, ekonomik yönden desteklenerek topluma daha kolay entegre olabilmeleri için mesleki ve teknik eğitim çalışmalarına daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyon sürecinde yaşam boyu eğitim çerçevesinde yapılan bir diğer çalışma alanı ise psikoloji, sosyal ve kültürel alandır. İç savaş ortamından çıkmış, kendi topraklarından ve köklerinden uzak kalmış, maddi ve manevi birçok kayıp yaşayan Suriyeli mültecilerin ruh sağlığı ve psikoloji açısından desteklenmesi ile yeni bir topluma entegre olabilmek için o toplumun tarihi geçmişi, kültürel dokusu ve ahlaki norm ve değerleri hakkında yaşam boyu eğitim kapsamında çalışmalar yürütülmektedir.

Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyon sürecinde bir diğer önemli husus ise dil eğitimidir. Suriyeli mültecilerin Türkçeye yabancı olmaları yaşamlarını ve eğitim süreçlerini zorlaştırmıştır. Bu durumda dil öğretimi Suriyeliler için olmazsa olmaz bir unsur hâline gelmiştir. Suriyeli yetişkinlerin ve kendilerini ifade edebilmeleri için yoğunlaştırılmış Türkçe kursları düzenlenmiştir.

Suriyeli mülteciler arasında göç nedeniyle bulunduğu yerdeki üniversite eğitimini yarıda bırakan veya lise eğitimini tamamladıktan sonra başarılı olup Türkiye'de üniversite kazanan öğrenciler de bulunmaktadır. Türkiye'deki üniversitelerde ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim gören Suriyeli mülteci sayısı her geçen yıl daha da artmaktadır. Suriyeli mültecilerin eğitim ve kariyerlerine devam edebilmeleri, topluma entegrasyon sürecini kolaylaştırmaktadır.

Suriyeli mültecilerin eğitim düzeylerinin artırılması, mesleki ve kişisel gelişimlerinin sağlanması, ekonomiye katma değer üretebilmesi ve topluma entegrasyonunun gerçekleştirilebilmesinde yaşam boyu eğitim önemli bir araçtır. Bu araç, Türkiye'nin istikrarlı ve kararlı adımlar atarak Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonunda önemli gelişmelerin yaşanmasına imkân sağlayacaktır. Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonu için yaşam boyu eğitim, dil kurslarının yaygınlaştırılması, kültürel oryantasyon çalışmalarının geliştirilmesi ve kültürlerarası yetkinliklerin iyileştirilmesi, uzaktan ve açık öğretim imkanlarının çeşitlendirilmesi, eğitimde fırsat eşitliğine imkân sağlanması, iki farklı toplum arasındaki ön yargının azalmasında, toplumların farklılıklara saygı göstermesi ve iletişim kanallarının açık olmasında belirleyici rol oynamaktadır.

Suriye'de iç savaşın uzaması ve bölgede güvenli istikrarın sağlanamaması nedeniyle Suriyeli mültecilerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Suriye'deki savaş bitse dahi mültecilerin göç ettikleri bölgelerin yaşanılabilir hâle getirilene kadar ülkelerine dönme ihtimalleri zayıf görünmektedir. Türkiye'nin bu noktada daha etkin politika uygulamaları ile mültecilerin toplum içerisindeki konumu hakkında karar almalıdır. Ülke sınırları içerisinde -kentlerde- veya güvenli bölgelerde yaşayan Suriyeli mültecilerin kendi ülkelerine, eskiden yaşadıkları yerlere dönmeyecekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, topluma entegrasyon kapsamında sadece mültecilerin

değil, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan, en büyük göç krizi olarak nitelendirilen ve kitlesel göç karşısında kültür şokuna maruz kalan Türk toplumunun da yaşam boyu eğitim alması gerektiği düşünülmektedir. Her iki toplumu yakından ilgilendiren toplumsal kabul ve uyum sürecine çift yönlü bir süreç olarak bakılmadığı takdirde istenilen ve beklenen toplumsal entegrasyon sürecinin kısa sürede gerçekleşmeyeceği söylenebilir.

Entegrasyon sürecinde yapılan çalışmalarda göç edilen ülkenin dilini öğrenmek, tarihi ve kültürü hakkında fikir edinmek, iş sahibi olmak yeterli değildir. Mültecilerin ve göç edilen toplumun beklentilerinin ve gereksinimlerinin karşılıklı olarak uyuşması gereklidir. Bu bağlamda entegrasyon sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için göç edilen ülkenin istikrarını koruyacak nitelikte adımlar atılmalı ve kalıcı politikalar belirlenmelidir.

Suriyeli mültecilerin yaşam boyu eğitim süreçleri kapsamında sivil toplum kuruluşları tarafından araştırma ve uygulama çalışmaları yürütülmekte; Suriyeli mültecilere yönelik sosyal uyum, yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri hakkında raporlar hazırlanmaktadır. Ayrıca Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonunda maddi destekler de sağlamaktadır. Ancak sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları bunlarla sınırlı kalmamalıdır. Sivil toplum kuruluşları yaşam boyu eğitim sürecinde etkili ve faydalı olacağı düşünülen; aile bilgilendirme çalışmaları, anne-çocuk eğitimleri, kişisel ve mesleki becerilerin gelişimi eğitimleri, dil eğitimleri, okuma-yazma eğitimleri, teknoloji kullanımı eğitimleri, topluma uyum ve sosyal gelişim eğitimleri gibi çalışmalara yoğunlaşmalıdır.

Ayrıca Türkiye'ye birçok ülkeden gelen göçler neticesinde göç kavramı ve süreci akademinin ilgisini çekmiş ve bu konu üzerine alanyazında pek çok araştırma yapılmıştır. Açıkalın ve Neyişçi'ye göre Türkiye'de göç üzerine yapılan akademik çalışmalar son yıllarda artış göstermiş ve göç ile ilgili toplam 1.235 lisansüstü tez çalışmasının olduğu ifade edilmiştir. Yapılan çalışmaların en çok sosyoloji ve uluslararası ilişkiler alanında olduğu tespit edilmiştir (Açıkalın ve Neyişçi 2020: 19-20). Eğitim ve öğretim alanında göç ve entegrasyon kavramı üzerine yapılmış çalışmalar olsa da yaşam boyu eğitim bağlamında konunun çok boyutlu değerlendirilebilmesi ve öneminin vurgulanabilmesi için daha fazla çalışma yapılması gerektiği düşünülmektedir.

## KAYNAKLAR

Açıkalın, Şuay Nilhan, Şefika Şule Erçetin, Nihan Potas, Mehmet Sabir Çevik, Nilay Başar Neyişçi, Deniz Görgülü. 2020a. "Measurement of Social Integration: Syrian Women In Turkey". *Journal Of Refugee Studies* <https://doi.org/10.1093/jrs/fez120>

Açıkalın, Şuay Nilhan, Nilay Başar Neyişçi. 2020b. "A Review of Graduate Dissertations on Migration in Turkey: 1967-2018". *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 16 (29): 14-25.

- Ager, Alastair, Alison Strang. 2008. "Understanding Integration: A Conceptual Framework". *Journal Of Refugee Studies* 21 (2): 166-191.
- Aksoy, Erdal. 2020. "Türkiye'deki Suriyeli Göçmen Çocukların Okullaşma Durumları". *Akademik Hassasiyetler Dergisi* 7 (14): 37-51.
- Alfred, Mary. 2010. "Transnational Migration, Social Capital And Lifelong Learning In The Usa". *International Journal Of Lifelong Education* 29(2): 219-235.
- Atasoy, Fahri. 2020. "Sosyal Uyum-Kabul Bağlamında Göçmen Politikaları ve Türkiye'de Göçmen Çocuklar". *Göç Sosyolojisi Türkiye'den Örneklerle*. (Ed. Ç. Sarp). Ankara: Orion Kitapevi. 29-55.
- Bennett, Milton. 1998. "Intercultural Communication: A Current Perspective". *Basic Concepts Of Intercultural Communication: Selected Reading*. (Ed. M.J. Bennett). Yarmouth: Intercultural Press.
- Bezci, Bünyamin, Zehra Hopyar, Fikret Topal, Soner Tauscher. 2020. *Türkiye'de Suriyeli Mültecilerin Eğitimlerinin Entegrasyon Sürecine Etkisi*. Sakarya Üniversitesi Bilimsel Araştırma Sonuç Raporu. Sakarya: Karınca Yayınevi.
- Buz, Sema, Büşra Uslu. 2019. "Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Bireylerin Mesleki Eğitimi ve İstihdamı: Toplumla Sosyal Hizmet Saha Örneği". *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17 (1): 41-54.
- Dennis, Judith. 2002. *A Case For Change: How Young Refugee Children In England Are Missing Out*. London: Refugee Children's Consortium.
- Dryden, Peterson, Elizabeth Sarah. 2017. "Refugee Education: Education For An Unknowable Future". *Curriculum Inquiry* 37 (1): 14-24.
- Duman, Tuba. 2019. "Toplumsal Uyum İçin Eğitimin Önemi: Türkiye'deki Suriyeliler Örneği". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (41): 343-368.
- Erçetin, Şefika Şule, Nihan Potas, Şuay Nilhan Açıkalin. 2018a. "The Problems That School Administrators And Syrian Teachers Encounter During The Educational Process Of Syrian Refugee Children: Ankara-Altındağ Example". *Educational Development And Infrastructure For Immigrants And Refugees*. (Ed. Ş.Ş, Erçetin). IGI Global Publication: 125-137.
- Erçetin, Şefika Şule, Şuay Nilhan Açıkalin, Nihan Potas, Nedim Özdemir, Abdullah Mesut Doğan. 2018b. "Municipalities And Refugee Crisis: Ansar Policies And Numbers". *Social Considerations Of Migration Movements And Immigration Policies*. (Ed. Ş.Ş, Erçetin). IGI Global Publication: 46-57.
- Erçetin, Şefika Şule, Nihan Potas, Şuay Nilhan Açıkalin, Pınar Mardin Yılmaz, Deniz Görgülü, Methi Çelik, Mehmet Sabir Çevik. 2018c. "Türkiye'deki Göçmenlerin Entegrasyonu Raporu".
- Erdoğan, Mehmet Murat. 2019. "Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Raporu". Konrad Adenauer Stiftung.
- Green, Andy. 2011. "Lifelong Learning, Equality And Social Cohesion". *European Journal of Education* 46 (2): 228-243.

- Güleç, İsmail, Seda Çelik, Buket Demirhan. 2012. "Yaşam Boyu Öğrenme Nedir? Kavram ve Kapsamı Üzerine Bir Değerlendirme". *Sakarya University Journal Of Education* 2 (3): 34-48.
- Günay, Enver, Dilek Atılğan, Emine Serin. 2017. "Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 7 (2): 37-60.
- Günüç, Selim, Ferhan Odabaşı, Abdullah Kuzu. 2012. "Yaşam Boyu Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11 (2): 309-325.
- Hellgren, Zenia. 2015. "Immigrant Integration As A Two-Way Process: Translating Theory Into Practice. Universitat Pompeu Fabra". *GRITIM-UPF Working Paper Series*. (23): 2-30.
- Heyneman, Stephen. 2000. "From The Party/State To Multi-Ethnic Democracy: Education And Its Influence On Social Cohesion İn Europe And Central Asia Region." *Educational Evaluation and Policy Analysis* 22 (2): 173-191.
- İçduygu, Ahmet, Damla Aksel. 2012. "Türkiye'de Düzensiz Göç" Uluslararası Göç Örgütü Türkiye.
- İçişleri Bakanlığı. 2021. "Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İstatistikleri". <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> (Erişim Tarihi: 28.07.2021).
- IOM. 2020. "Dünya Göç Raporu. Göç ve Göçmenler: Küresel Bir Bakış". <https://Publications.Iom.Int> (Erişim Tarihi: 29.07.2021).
- Jarvis, Peter. 2007. *Globalization, Lifelong Learning And The Learning Society*, London: Routledge.
- Kantzara, Vasiliki. 2011. "The Relation Of Education To Social Sohesion." *Social Cohesion and Development* 6 (1): 37-50.
- Kaya, Hazal Eylem. 2014. "Küreselleşme Sürecinde Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitim Gerçeği". *Akademik İncelemeler Dergisi* 9 (2): 91-111.
- Kaya, Merve, Abdülkadir Zorlu. 2020. "Sosyal Uyum-Kabul Bağlamında Göçmen Politikaları ve Türkiye'de Göçmen Çocuklar". *Göç Sosyolojisi Türkiye'den Örneklerle*. (Ed. Ç. Sarp), Ankara: Orion Kitapevi. 163-199.
- Kıvrak, Ersin. 2007. "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Yaşamboyu Öğrenme Politikaları ve İstihdam İlişkisinin Değerlendirilmesi". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Korac, Maja. 2001. "Cross-Ethnic Networks, Self-Reception System, And Functional İntegration Of Refugees From Former Yugoslavia İn Rome". *Journal of International Migration and İntegration* 2 (1): 1-26.
- Laal, Marjan, Peyman Salamati. 2012. "Lifelong Learning; Why Do We Need It?" *Procedia-Social And Behavioral Sciences* (31): 399-403.
- Lara, Carla Camila, Louis Volante. 2019. "The Education And İntegration Of İmmigrant Children İn Ontario: A Content Analysis Of Policy Documents Guiding Schools'



Response To The Needs Of Immigrant Students”. *Canadian Journal Of Educational Administration And Policy* (191): 2-21.

Lee, Wing On. 2014. “Lifelong Learning And Learning To Learn: An Enabler Of New Voices For The New Times”. *International Review of Education* 60(4): 463-479.

MEB. 2017. *Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Özel Eğitim Hizmetleri Kılavuz Kitabı*. Ankara: Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları.

MEB. 2020. “Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü 2020 İzleme ve Değerlendirme Raporu”. <https://hbogm.meb.gov.tr/www/izleme-degerlendirme-raporlari/kategori/104> (Erişim Tarihi: 29.07.2021).

Nurdoğan, Ali Kemal, Ali İhsan Burak Dur, Mustafa Öztürk. 2016. “Türkiye’nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri”. *İş ve Hayat Dergisi* 2 (4): 271-238.

OECD. 2015. “Helping Immigrant Students To Succeed At School – And Beyond”. <https://www.oecd.org/education/helping-immigrant-students-to-succeed-at-school-and-beyond.pdf> (Erişim Tarihi: 29.07.2021).

Pinson, Halleli, Madeleine Arnot. 2007. “Sociology Of Education And The Wasteland Of Refugee Education Research”. *British Journal Of Sociology Of Education* 27 (3): 399–407.

PICTES Raporu. 2016. <https://pictes.meb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 27.07.2021).

PICTES Raporu. 2019. <https://piktes.gov.tr/home/projeninciktisi> (Erişim Tarihi: 29.07.2021).

Sarp, Çağatay. 2020. *Göç Sosyolojisi Türkiye’den Örneklerle*. Ankara: Orion Kitabevi.

Sarp, Çağatay. 2021. *Sığınmacılık Açmazı: Zorunlu Göç Sosyolojisi Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Ankara: Orion Kitabevi.

Taştan, Coşkun, Zafer Çelik. 2017. *Türkiye’de Suriyeli Çocukların Eğitimi: Güçlükler ve Öneriler*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Yayınları.

TEPAV. 2019. “Yabancı Sermayeli Şirketler Bülteni Suriye Sermayeli Şirketler” <https://www.tepav.org.tr/> (Erişim Tarihi: 01.08.2021).

UNESCO. 2019. “Küresel Eğitim İzleme Raporu”. <https://www.raporlar.org/kuresel-egitim-izleme-raporu-2019-unesco/> (Erişim Tarihi: 30.07.2021).

UNICEF. 2019. 2019 Yıllık Faaliyet Raporu.

<https://www.unicef.org/turkey/media/10451/file/unicef%202019%20Y%C4%B1ll%C4%B1k%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 30.07.2021).

Yıldırım, Sinem, Emel İslamoğlu, Cemal İyem. 2017. “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma”. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* 2 (2): 107-126.

Yıldız, Ayselin. 2017. “Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık”. *Göç Araştırmaları Dergisi* 3 (1): 36-67.

Yıldız, Sümeyye, Yasemin Çakırcı Özservet. 2016. "Türkiye Göç Politikalarının Entegrasyon ve Yerel Yönetimler Açısından İncelenmesi". *Ortaođu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu*. (Ed. H.M, Paksoy), Ankara: Eflatun Yayınları, 121-135.

YÖK. 2020. "Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi". <https://istatistik.yok.gov.tr> (Erişim Tarihi: 30.07.2021).

Webb, Sue, Steven Hodge, John Holford, Marcella Milana, Richard Waller. 2016. "Refugee Migration, Lifelong Education And Forms Of İntegration". *International Journal Of Lifelong Education* 35 (3): 213-215.